

«НАМ УСІМ СТРАШЕННО ПОЩАСТИЛО»

Ким є Андрухович для України? Не скажу «найкращим письменником», бо література не спорт: «найкращість» у ній – поняття проблематичне. Але скажу: найважливішим. Він є найважливішим письменником тієї уявної України, в якій я хотів би жити. України, навіки відірваної від совка й органічно вписаної у центральноєвропейське товариство. Бо совок – це уніфікація, хамство, попса і блатняк, а Центральна Європа – це культура, національна своєрідність і безвізовий режим. Тобто Андрухович є письменником тієї України, якої нема й не буде. Але він затято продовжує говорити про неї Європі, а Європа – перекладаючи, видаючи і нагороджуючи – продовжує уважно його слухати. Певно, вона зацікавиться і найновішою на сьогодні¹ книжкою «Таємниця». Бодай тому, що автобіографія письменника, котрий досяг успіху в країні вічних поразок, у будь-якому разі повинна бути цікавою. Так, «Таємниця» – попри розгортання у формі величезного інтерв'ю і підзаголовок «Замість роману» – насправді є автобіографічним романом «замість інтерв'ю». Романом Андруховича з життям. Формально цей роман починається навесні позаминулого року, коли протягом семи днів його (і роман, і Андруховича)

¹ Важливо враховувати дату виходу кожного інтерв'ю, вказану в його кінці. (Тут і далі – примітки Юрія Андруховича.)

нібито записував на диктофон терплячий німецький журналист Егон Альт. По суті – значно раніше. Наприклад, навесні 1997-го, у Страсну п'ятницю, коли помер батько. Бо смерть батька змушує усвідомити, що віднині ти – перший у черзі. Опосередкованим наслідком цієї смерті стало народження «Центрально-східної ревізії» – тексту, який годилося б прочитати, перш ніж братися за «Таємницю». Або навесні 1985-го, коли Андрухович разом з Небораком та Ірванцем утворив Бу-Ба-Бу, з чого й розпочався найвеселіший в українській історії літературний карнавал. Або навесні 1983 року, коли щойно визнаний у найвужчих колах поет перетворився на «духа» чернівецької «учебки». Або навесні 1982-го (та скільки ж цих весен?), коли раб Божий Юрій побрався з рабою Божою Ніною. Або в 1977-му, коли в його життя увійшов Львів. Або в 1968-му, коли він – саме у 1968-му – вперше побачив Прагу. Або ще раніше – точно не відомо наскільки, але тоді, коли в грубих фланелевих штанах він повзав по підлозі брудного темно-червоного кольору: «сильно подряпані дошки, шпарини між ними. I в тих шпаринах зачайлася безодня». А може, варто розпочати з прологу? З п'ятнадцятирічного Ігоря Андруховича та його мами Ірени, які 1945 року повертаються з Відня до Станіслава, бо союзники так домовилися з рябим Джозефом Віссаріоновичем. Або з діда Марка, який знову ж таки навесні 1944-го впав, прошитий радянськими кулями, залишивши по собі перстень з ініціалами М. А. та родинне гасло: «Гівно вони мені зроблять!» Або з прадіда Карла, судетського німця, котрого непевна доля занесла кудись через Карпати, на край світу, в якусь Галичину... Одне слово, якщо зараз не зупинитися, то можна дійти до прагуцулів із давніми греками. Що, у принципі, було б правильно, бо таємниця кожного людського життя полягає в тому, що воно має безконечну, як пісня про Довбуша, передісторію і трагічну, як античний міф, розв'язку. Але тільки письменницьке життя наважується висловити себе.

Тому не варто звинувачувати письменника в egoцентричній нескромності. Скромність прикрашає людину, коли в людини немає інших прикрас. Андрухович їх має скільки завгодно – і це навряд чи для когось є таємницею.

– Перед першим виступом Бу-Ба-Бу твоя свята дружина Ніна сказала тобі: «Щасливо, Вольфі». Хто бачив фільм Мілоша Формана, розуміє, про що ми. І от, з тієї події і тієї фрази я хочу вивести бодай два запитання. Перше хай буде про «Вольфі»: чи близький тобі Моцарт? Тобто я хочу запитати: як ти пишеш? Легко і відразу чи повільно, важко і з численними виправленнями?

– Були часи, звичайно... Коли я писав у 1990 році «Рекреації», а потім у 1992-му «Московіаду», то з мене вилітало по 10 – 15 сторінок за кілька годин при друкарській машинці. І головне – що я зовсім не сумнівався в тому, що воно мені просто чудово, просто геніально вдається. А тепер я іноді щасливий, коли за кілька перших годин коло комп’ютера мені врешті вдається склепати одне більш-менш пристойне речення. І якщо за «робочий день» напишу одну сторінку, то також дуже задоволений. Але ця болісна повільність містить у собі свій особливий кайф. Можливо, сенс писання й полягає в тому, щоби після тривалої і майже фізично нестерпної муки тобі зненацька розвиднілося і – о, яке щастя! – врешті написалося речення. Одне, але більш-менш пристойне, за яке не соромно.

– А друге, ясно, про Бу-Ба-Бу. Від того першого спільногого виходу на публіку минуло вже двадцять років. У зв'язку з чим ви з Ірванцем і Небораком нещодавно знову зібралися і влаштували кілька виступів. Як воно пішло? Чи було бубабістське відчуття?

– Здається, було. Якщо навіть і ні, то загалом щось таке досить близьке до нього. Тобто було передусім весело – і нам, і публіці. Серед якої, до речі, переважали ті, що народилися приблизно в часи наших перших виступів. Молоде покоління визнало нас «рок-н-рольними» – і це головне. А воно, на відміну від своїх предків з 80-х, мабуть, уже добре знає, що це таке, бути рок-н-рольним. Тому й атмосфера на наших недавніх виступах нагадувала швидше про рок-концерти, а не традиційні літературні вечори.

– Колись ти написав, що, незалежно від того, хто з вас і чим буде займатися – хоч торгувати слоновою кісткою і рабами, а хоч би й сам продастися рекламній агенції – це все одно буде Бу-Ба-Бу. Чи те, що роблять нині Віктор і Сашко – це Бу-Ба-Бу? I те, що робив ти?

– Що ж, раз я колись таке написав, то так воно і є (усміхається). Але спробую відповісти більш помірковано. Безперечно, далеко не все, що виходило з-під Вікторового, Сашкового і моого пера – за Ірванцем, «болючих трьох пер» – протягом постбубаїстських років (тобто десь починаючи від середини 1990-х), являє собою Бу-Ба-Бу в «чистому вигляді». У той же час бубабізм як один з елементів, здається, таки завжди був і є присутній у писаннях кожного з нас. Передусім як провокаційно-сміховий складник. Щось мене в літературознавчий аналіз потягнуло, недобре це.

– Поговорімо тоді, може, про твою найновішу книжку «Таємниця». Після того, як бідолашний Егон Альт наrozпитував тебе на майже 500 сторінок, важко придумати запитання, якого він би не поставив. Однак навіть Альт нічого не знав про твій презентаційний тур.